

njegovih ljudi. Rodil se je na Bledu leta 1866. Leta 1899 je prevzel župnijo sv. Nikolaja v Bohinjski Bistrici. Bil je uspešen posrednik med predstavniki ministrstva za železnice in lastniki zemljišč, po katerih je tekla železnica ter popisovalec načina življenja v Bohinjski Bistrici med gradnjo predora.

Na naslednjih straneh sta predstavljena inženir Carl Wurmb in nadinženir Franz Vital Lusser. Prvi je projektiral traso druge železniške povezave Dunaja s Trstom, tedaj največjega gradbišča v Evropi. Lusserju, kot že izkušenemu graditelju predorov in železnic, pa je Ceconi zaupal vodenje gradnje predora z južne strani.

Poglavje Delo marljivih rok je posvečeno delavcem pri predoru, njihovem načinu življenja ter razmeram v Bohinju in ob reki Bači, ki sta v prvih letih 20. stoletja doživljala nenadne in korenite spremembe.

Ervin Sorč zaključuje knjigo Skrivnosti Bohinjskega predora z opisom dogajanj in od začetka prve svetovne vojne do konca druge svetovne vojne, ko so Nemci razstrelili severni portal. Z aktualnim današnjim dnem pa je povezana problematika avtovlaka, zgodb, šal in drugih zanimivosti, ki še vedno živijo z ljudmi ob Bohinjskem predoru in bohinjski progi.

Prebitje Bohinjskega predora je Bohincem in ljudem ob Bači začelo odpirati okno v svet, ki se je na stežaj odprlo z novo železniško progo leta 1906. Naznanjalo je hiter vzpon in le-tega postavljalo v takratne gospodarske in družbene tokove ne samo Kranjske, ampak tudi Avstro-Ogrske. Po stotih letih nam Ervin Sorč z monografijo o Bohinjskem predoru ponovno odpira okno. In to prav gotovo z namenom, da bi veličasten objekt naše dediščine, kateremu je poiskal razdrobljene zgodovinske vire in muzejske pomnike po slovenskih in tujih arhivih ter muzejih kot tudi pri zasebnikih, dvignil našo samozavest in nas opomnil na odgovornost do dediščine, ki so nam jo zapustili predniki.

Marjana Žibert

Marija Mojca Peternel: Cillier Wochenblatt (Zeitung): celjski nemški časopis iz leta 1848. Celje : Zgodovinsko društvo, 2006 (Zgodovini.ce, 5), 204 strani.

Monografija avtorice Marije Mojce Peternel, ki jo je leta 2006 izdalo Zgodovinsko društvo Celje, nam osvetli in predstavi kulturnopolitično podobo mesteca ob Savinji v letu 1848 na podlagi takrat izhajajočega nemškega časopisa *Cillier Wochenblatta*, kasnejšega *Cillier Zeitung*.

Revolucionarni val, ki je monarhijo zajel leta 1848, je s seboj prinesel mnoge spremembe. Med pomembnejše sodita odprava cenzure ter svoboda tiska, ki ju je dan po izbruhu marčne revolucije na Dunaju razglasil cesar Ferdinand I. Tej proklamaciji je sledilo obdobje "*divjega nastajanja časopisov*", o katerem avtorica spregovori v uvodnem poglavju z naslovom *Poplava časopisov*.

Osrednji del monografije, ki ga sestavljata poglavji *Cillier Wochenblatt (Zeitung)* in *Vsebina Cillier Wochenblatta (Zeitung)*, se ukvarja z uredniško politiko in uredniki lista. Avtorica navede vzroke za preimenovanje časopisa, predstavi njegovo vsebino, zunanjo podobo in cene, razišče, kdo so bili njegovi sodelavci in dopisniki, ter ugotavlja njegovo razširjenost in odmevnost zunaj mestnih okvirjev.

Celjski nemški list *Cillier Wochenblatt* s podnaslovom *Zeitschrift zur Belehrung und Vertretung des Bürger- und Bauerstandes* je zagledal luč sveta 1. aprila 1848 v tiskarni Janeza Krstnika Jeretina. Urednika lista, profesor Vincenc Prasch in bivši graščinski uradnik Josef Ganser, sta z njim "*želela sodelovati v razpravi o nadaljnjem razvoju in napredku države*" (str. 13). Ganser je bil urednik časopisa le prvih enajst števil. Po njegovem odhodu je uredništvo lista bilo vse do njegovega zatona konec leta 1848 (zadnja številka je izšla 22. decembra 1848) v rokah gimnazijskega profesorja Prascha. Časopis, ki ga je "*ves čas prežemal spravljivi duh mirnega sožitja slovenskega in nemškega naroda*" (str. 16), je po Ganserjevem odhodu spremenil tudi svoje ime. Od 15. številke dalje, ki je izšla dne 4. julija 1848, se je imenoval *Cillier Zeitung – Zeitschrift für Stadt und Land mit besonderer Rücksicht auf deutsche und slavische Interessen*. Avtorica povezuje preimenovanje časopisa z ustanovitvijo Društva za posredovanje slovenskih in nemških interesov, katerega glasilo je bilo. Tako društvo kot časopis sta si prizadevala za enotno in močno Avstrijo, zagovarjala sta sožitje med obema narodoma in nasprotovala vsem separatističnim idejam, ki bi privedle do razpada deželne enotnosti. Posebna pozornost pa je namenjena tudi sodelavcem in dopisnikom lista, predvsem Juliusu Galbi, ki je bil eden izmed glavnih zunanjih sodelavcev.

Avtorica odmeri največ prostora vsebini celjskega nemškega časopisa in dokumentarno citira objavljene članke. Na podlagi raznih prispevkov, predvsem uvodnikov, analizira odnos lista do prihodnje državne ureditve, njegov odnos do ustave, ki ji je bil časopis naklonjen, ter njegov odnos do frankfurtskih volitev in do volitev v državni zbor. Pri tem ugotavlja, da volitve v dunajski parlament v primerjavi z volitvami za Frankfurt v listu niso bile odmevne, saj so se omejile le na suhoparno naštevaje imen poslancev ter njihovih

namestnikov. Avtorica obravnava tudi prispevke o vprašanju samostojnosti Italije ter gospodarske članke, ki pa so bili v revolucionarnem letu v vseh takratnih časopisih prava redkost, tako tudi v obravnavanem listu. Kar nekaj prispevkov *Cillier Zeitung* se je navezovalo na področje sodstva. Iz teh je razvidno, da časopis svojih bralcev ni želel le obveščati, temveč jih tudi poučiti. Sledi analiza odnosa *Cillier Wochenblatta* oz. *Cillier Zeitung* do nadvojvode Janeza, ki mu je bil list zelo naklonjen, saj je poročal takorekoč o vsakem njegovem koraku. Avtorica izpostavi tudi stališče časopisa do socialnih vprašanj, kjer nameni največ pozornosti prispevkom, nanašajočim se na kmeta ter na neprijubljeno, marsikje celo osovraženo uradništvo.

V naslednjem tematskem sklopu z naslovom *Nacionalno vprašanje* je obravnavan odnos celjskega nemškega časopisa do bana Jelačića, ki osvetli stališče lista do Hrvaške. Predstavljeni so odzivi *Cillier Wochenblatta* na slovanski kongres v Pragi, nestrinjanje z njim in veselje časopisa ob njegovem koncu, avtorica pa prav tako ugotavlja, kakšen je bil odnos celjskega nemškega lista do slovenstva. Slednji je razviden šele od četrte številke dalje, saj se je časopis nacionalnemu vprašanju v začetku izogibal in ga ni omenjal. Časopis je v odnosu do Slovencev v prvi vrsti pozival k *"mirnemu reševanju nacionalnih razprtij, poudarjal složnost in skupno pot narodov v novi državi"* (str. 95). Poglavlje sklene kratek oris delovanja celjskega poštnega mojstra Vincenca Gurnika, ki je imel kot vodja narodne garde v Celju ter kot poslanec v deželnem zboru pomembno politično vlogo v mestu ob Savinji.

V nadaljevanju se avtorica dotakne cerkvene problematike, ki bi jo v celjskem nemškem časopisu lahko razdelili v tri sklope: novice o napadih na Cerkev, uvodniki, ki obravnavajo aktualna vprašanja notranjega ustroja Cerkve, ter poročila v zvezi z Nemško svobodno katoliško cerkvijo. Ena izmed aktualnih družbenopolitičnih tem leta 1848 je bilo tudi šolstvo, ki je v revolucionarnem letu doživljalo korenite spremembe. Obravnava šolskih vprašanj je zapolnjevala strani časopisa, prav tako pa so na njegove strani rada zašla poročila o nacionalnih gardah, ki so bila ena temeljnih pridobitev revolucije.

Sledi poglavje z naslovom *Domoznanski prispevki*, kjer avtorica ugotavlja, da so domoznanski prispevki, kot tudi že prej omenjeni gospodarski članki, prava redkost, saj je politično leto v ospredje potisnilo družbeno-politične vsebine. Avtorica predstavi tu le etnološki prispevek dr. Rudolfa Puffa, profesorja na mariborski gimnaziji, o zdravilnih vreclih v Kostrivnici.

Avtorica kar nekaj prostora nameni pregledu lokalnih dogodkov. Te je uredništvo *Cillier Wochenblatta* združilo v rubriko *Wochenschau*

[*Tedenski pregled*], ki je bila navadno natisnjena na naslovni strani. S preimenovanjem časopisa v mesecu juliju, ki ni prineslo samo vsebinske, temveč tudi zunanje spremembe, so bile ukinjene nekatere rubrike, med njimi tudi *Tedenski pregled*. Odslej se je lokalno poročanje tiskalo v drugem delu glavnega lista. Največji delež med vsemi objavljenimi novicami imajo poročila z Dunaja, ki so bila izključno politične narave. Sledijo poročila iz Frankfurta ter novice iz deželnega glavnega mesta Gradca, ki so največkrat poročale o dogajanjih, delovanju in razpravah v graškem deželnem zboru.

V nadaljevanju z naslovom *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung* je pod drobnogled vzeta priloga celjskega nemškega lista, katere oglasi sodobnemu bralcu barvito slikajo ozadje takratnega nepolitičnega življenja mesta in okolice. Prva številka *Intelligenzblatta* je izšla 4. julija 1848 in je bila priložena 15. številki glavnega lista, ki se je s tem dnevom preimenoval iz *Cillier Wochenblatta* v *Cillier Zeitung*. Priloga, ki je obsegala dve nepaginirani strani in je bila navadno vložena v sredino časopisa, je bila v glavnem namenjena praktičnim objavam (oglasom ter reklamam) in okoliškemu dogajanju, objavljala pa je tudi tržne cene, sezname umrlih in imenike prišlekov v mesto. Nekaj več prostora avtorica nameni analizi oglasov tiskarja Jeretina. Širok spekter njegovih knjigotrških oglasov v *Cillier Zeitungu* je avtorici nudil kot podlaga za poskus orisa bralne publike na Štajerskem leta 1848.

Knjigo sklene poglavje o zatonu časopisa, ki se ga da slutiti že v oktobrskih, še bolj pa v novembrskih številkah. Po oktobrskih dogodkih se je zgodila očitna vsebinska sprememba; uvodnikov praktično ni več bilo, maloštevilne novice so bile suhoparne, v veliki večini povzete iz drugih takratnih časopisov. Razloge za zaton celjskega nemškega časopisa avtorica vidi predvsem v upadanju revolucionarnega duha in v umiritvi družbenih razmer ter s tem povezanim manjšim interesom za branje in kupovanje listov, kar je posledično privedlo do zmanjšanja števila naročnikov. Dodaten razlog so bile grožnje uredniku, nerazumevanje ter omejevanje njegovega dela – v nacionalno mešanem Celju so bile lahko že drobne besede iskra v sicer precej razgretem kotlu nacionalnih nasprotij.

Na koncu knjige je dodana priloga z abecednim seznamom uvodnih člankov in seznam Jeretinih oglaševanih knjig ter časopisov, nadalje seznam uporabljenih virov, to je časopisov in časnikov, ter sekundarne literature, krajša povzetka v nemškem in angleškem jeziku ter imensko kazalo.

Avtorici sem ter tja uide kak spodrsrlaj, ki je tehnične narave, pri razdelitvi knjige v poglavja in v podpoglavja bi si želeli malce več sistematičnosti, prav tako pa tudi več kritičnega sklepanja pri posameznih poglavjih, ki se večkrat izkažejo kot bogata in nepogrešljiva dokumentacija zbranega

gradiva. Dobrodošli bi bili tudi prevodi ali vsaj povzetki nemških citatov v slovenski jezik. Tako knjiga ne bi bila zanimiva le z zgodovinskega in germanističnega vidika, temveč bi vzbudila zanimanje širšega kroga bralcev, ki jih problematika nemškega tiskanega časopisja 19. stoletja, predvsem pa revolucionarnega leta 1848 zanima.

Petra Kramberger

Primus-Heinz Kucher (ur.): Adolf Ritter von Tschabuschnigg (1809–1877). Literatur und Politik zwischen Vormärz und Neoabsolutismus. Dunaj : Böhlau, 2006 (Literaturgeschichte in Studien und Quellen, zv. 13), 355 strani.

Konec leta 2006 je v zbirki *Literaturgeschichte in Studien und Quellen* [Literarna zgodovina v raziskavah in virih] mednarodno priznane in ugledne dunajske založbe Böhlau izšel zbornik trinajstih prispevkov o danes ne več tako znanem pesniku, pisatelju in politiku Adolfu vitezu pl. Tschabuschniggu z naslovom *Adolf Ritter von Tschabuschnigg (1809–1877). Literatur und Politik zwischen Vormärz und Neoabsolutismus* [Adolf vitez pl. Tschabuschnigg (1809–1877). Literatura in politika med predmarčno dobo in neoabsolutizmom].

Tschabuschnigg je postal, potem ko je na Dunaju doštudiral pravo, c. kr. dvorni svetnik na tamkajšnjem vrhovnem sodišču, bil pa je tudi politik in kot tak poslanec koroškega deželnega in avstrijskega državnega zbora ter celo pravosodni minister v Taaffejevem vladnem kabinetu. Njegovo ustvarjalno delo, ki ga je, kot vsa druga v tistem času, nadziralo budno oko cenzorjev, je bilo tako rekoč nezdružljivo povezano z njegovo politično funkcijo, po drugi strani pa se tudi kot politik ni znal prilagajati spremembam. Morda ga je ravno zato povozilo kolesje časa in vidnejših sledi ni zapustil niti v politični zgodovini.

Urednik zbornika, celovški germanist Primus-Heinz Kucher, je v svojem predgovoru poudaril, da je Tschabuschnigg pravzaprav vzorčni primer človeka, ki naravnost kliče po širši diskusiji. Tako tudi namen zbornika ni bil, predstaviti lokalno-patriotska dela in nekatere vizije tega avstrijskega avtorja, prav tako ne rehabilitirati Tschabuschnigga kot po pravici ali po krivici zamolčanega avtorja ter politika, temveč njegovo ustvarjanje umestiti v prostor in čas ter spodbuditi nadaljnje študije o njem.

Pričujoče delo je v tem smislu ne samo pomemben prispevek k boljšemu poznavanju in razumevanju življenja in dela te nekoliko "proble-

matične osebnosti", katere življenje je bilo razpeto med ljubeznijo do pisanja ter državno službo in z njo povezanimi dolžnostmi, marveč bi lahko bilo s svojimi novimi idejami in dognanji začetek poglobljenega študija tega avtorja ter posledic njegovega naziranja in delovanja. V zborniku objavljajo priznani in uveljavljeni germanisti in zgodovinarji iz Avstrije, Italije in Slovenije, ki v svojih prispevkih podajajo sliko zgodovinskega, kulturno-političnega in gospodarskega utripa tedanjega časa ter bogato komentirajo najpomembnejše postaje v življenju in delu osrednje literarne in politične osebnosti avstrijske Koroške sredine 19. stoletja.

V prvem prispevku irski germanist Hugh Ridley (Dublin) predstavi Tschabuschniggovo zgodnje prozno delo, novelo *Ironie des Lebens* [Ironija življenja] (1841). Pri tem ugotavlja, da je Tschabuschnigga doletela enaka usoda kot mnoge druge lokalne nemške ali avstrijske avtorje 19. stoletja, ki so po eni strani sprejemali progresivne ideje ter zato niso poželi uspeha pri publiki, po drugi strani pa iz teh idej niso znali črpati pravega navdiha in se niso znali zazreti v prihodnost, kar bi bilo za njihovo delo nujno potrebno.

Sledi prispevek zgodovinarja Helmuta Rumpelera (Celovec), ki obravnava lik politika avstrijskega liberalizma. V specifičnem avstrijskem spektru mnogih liberalnih strankarskih smeri je bil Tschabuschnigg, tako Rumpeler, vedno *outsider*. Upošteva joč Tschabuschniggove nazorske poglede, je avtor pri tem ponazoril večplastnost in problematiko liberalizma v praksi tedanjega časa.

Hubert Lengauer (Celovec) je avtor tretje razprave. Napisal je študijo o Tschabuschniggovem stanovskem kolegu in sodobniku, s katerim sta si tudi dopisovala, koroškem literatu ter novinarju Franzu Ernstu Pipitzu (1815, Celovec – 1899, Gradec). Na njegovem primeru je pokazal, kako vplivi iz literarnih in političnih centrov, na primer Dunaja, odsevajo v provinci, ter primerjal delo obeh avtorjev.

Zgodovinar Wilhelm Baum (Gradec) vzame pod drobnogled leto 1848, ko je tudi habsburško monarhijo zajel revolucionarni val, ki je pljusnil v koroško provinco ter močno odmeval pri tamkajšnjih prebivalcih. Avtor prispevka primerja Tschabuschnigga, ki je bil aktiven udeleženec revolucionarnega gibanja, s celovškim stolnim kaplanom in slovenskim narodnim buditeljem Matijo Majarjem ter pravilno ugotavlja, da Tschabuschnigg s svojim spisom *Zur Frage der Nationalitäten* [O vprašanju narodnosti] (1848) pravzaprav ni bistveno prispeval k sporazumevanju med Nemci in Slovenci.

V prispevku priznanega slovenista in germanista, izvrstnega prevajalca in pesnika Fabjana Hafnerja (Celovec) z naslovom *Adolf v. Tschabuschnigg, Kärntens "bedeutendster" Dichter* (des